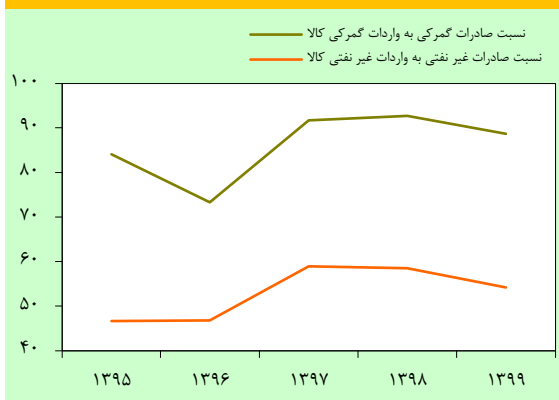

صادرات در مقابل واردات موجب شد تا کسری تراز بازرگانی گمرکی در این سال حدود ۳۷/۴ درصد افزایش یابد. همچنین، سهم واردات از کل ارزش مبادلات با ۱/۱ واحد درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۸ به ۵۳/۰ درصد رسید. سهم واردات از وزن مبادلات نیز با افزایش ۱/۹ واحد درصدی نسبت به سال قبل از آن به ۲۳/۰ درصد رسید.

نمودار ۱۳-۱- نسبت‌های صادرات و واردات گمرکی کالا(درصد)

در سال ۱۳۹۹، شیوع بیماری کووید-۱۹ در سراسر جهان و بروز آثار آن در فعالیت‌های اقتصادی نظیر کاهش تولید و مصرف بسیاری از کالاها به دنبال اجرای سیاست‌های سخت‌گیرانه اغلب کشورها در رابطه با فاصله‌گذاری‌های اجتماعی و تعطیلی بسیاری از کسب و کارها در صنایع مختلف، همچنین محدودیت‌های ایجاد شده در زمینه حمل و نقل بین‌المللی کالا، مهم‌ترین عامل کاهش ارزش صادرات و واردات گمرکی کشور نسبت به سال ۱۳۹۸ بود. به علاوه تداوم تحریم‌های مالی و اقتصادی دولت آمریکا نیز عامل دیگری در راستای کاهش حجم مبادلات بازرگانی خارجی کشور در این سال محسوب می‌گردد.

۱۳-۱- مبادلات تجاری

حجم مبادلات تجاری اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۹ در مقایسه با سال ۱۳۹۸ از نظر وزنی و ارزشی کاهش یافت. طی این دوره مجموع ارزش دلاری مبادلات تجاری با ۱۳/۷ درصد کاهش به ۷۳/۴ میلیارد دلار و مجموع وزنی این مبادلات با ۱۳/۵ درصد کاهش به ۱۴۶/۳ میلیون تن رسید. کاهش به نسبت بیشتر ارزش

جدول ۱۳-۱- بازرگانی خارجی (بدون نفت، گاز و برق)

سهم(درصد)	درصد تغییر		سال			
	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	
ارزش(میلیون دلار)						
۵۳/۰	۵۱/۹	-۱۱/۸	۲/۱	۳۸۸۹۰	۴۴۰۹۲	۴۳۱۶۹
۴۷/۰	۴۸/۱	-۱۵/۷	۳/۳	۳۴۴۸۵	۴۰۸۸۶	۳۹۵۸۰
		۳۷/۴	-۱۰/۷	-۴۴۰۵	-۲۲۰۵	-۳۵۸۸
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۱۳/۷	۲/۷	۷۳۳۷۶	۸۴۹۷۸	۸۲۷۴۹
وزن(هزار تن)						
۲۳/۰	۲۱/۲	-۵/۸	۱۰/۷	۳۳۷۳۰	۳۵۸۲۵	۳۲۳۵۶
۷۷/۰	۷۸/۸	-۱۵/۵	۲۳/۲	۱۱۲۶۱۶	۱۳۳۳۰۲	۱۰۸۱۸۹
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۱۳/۵	۲۰/۳	۱۴۶۳۴۶	۱۶۹۱۲۷	۱۴۰۵۴۵

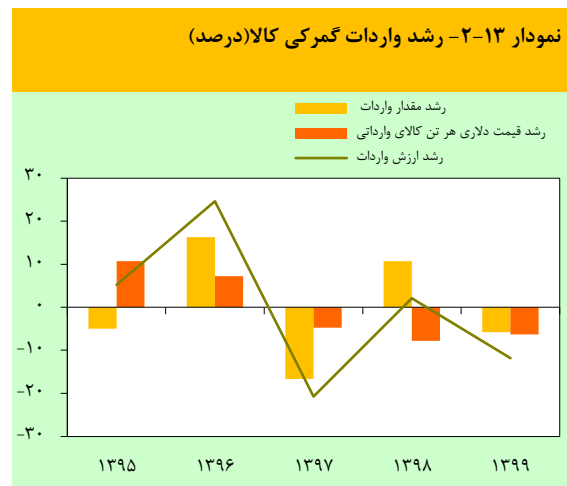
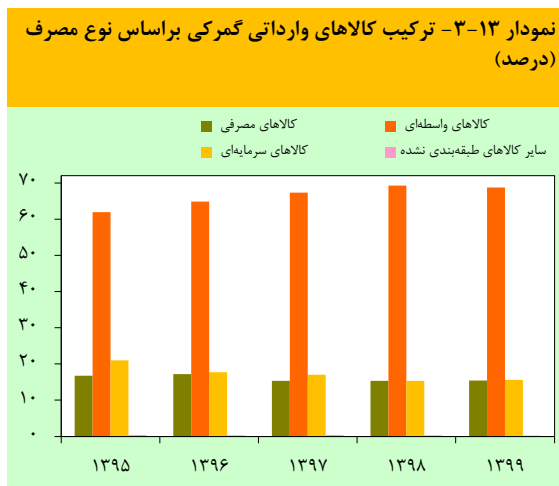
ماخذ: آمار بازرگانی خارجی کشور، گمرک جمهوری اسلامی ایران
۱- بدون احتساب میعانات گازی

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۹

۱۳-۲- واردات

طبقه‌بندی کالاهای وارداتی برحسب نوع مصرف نشان می‌دهد که سهم «مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای» از کل واردات با ۰/۴ واحد درصد تغییر در مقایسه با سال ۱۳۹۸ به ۶۸/۷ درصد کاهش یافت. همچنین، سهم گروه کالاهای سرمایه‌ای با ۰/۳ واحد درصد افزایش به ۱۵/۶ و سهم گروه کالاهای مصرفی با ۰/۱ واحد درصد افزایش به ۱۵/۴ درصد رسید.

در سال ۱۳۹۹، ارزش سیف واردات گمرکی به ۳۸/۹ میلیارد دلار رسید. این رقم در مقایسه با سال ۱۳۹۸ حدود ۱۱/۸ درصد کاهش نشان می‌دهد. در این سال، وزن کالاهای وارداتی با ۵/۸ درصد کاهش نسبت به سال قبل از آن به ۳۳/۷ میلیون تن و قیمت هر تن کالای وارداتی با ۶/۳ درصد کاهش به ۱۱۵۳ دلار رسید.

جدول ۱۳-۲- ترکیب واردات گمرکی براساس نوع مصرف

(میلیون دلار)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷		
۶۸/۷	۶۹/۲	-۱۲/۴	۵/۰	۲۶۷۳۳	۳۰۵۰۵	۲۹۰۴۲	مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای
۱۵/۶	۱۵/۳	-۹/۹	-۸/۰	۶۰۸۱	۶۷۴۶	۷۳۳۲	کالاهای سرمایه‌ای
۱۵/۴	۱۵/۳	-۱۱/۰	۱/۶	۵۹۹۱	۶۷۲۷	۶۶۲۳	کالاهای مصرفی
۰/۲	۰/۳	-۲۴/۲	-۳۴/۲	۸۶	۱۱۳	۱۷۲	کالاهای طبقه‌بندی نشده
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۱۱/۸	۲/۱	۳۸۸۹۰	۴۴۰۹۲	۴۳۱۶۹	جمع کل

اقدام عمده وارداتی سال ۱۳۹۹ را تشکیل دادند. مجموع سهم گروه‌های مزبور از ارزش واردات گمرکی در سال ۱۳۹۹ معادل ۷۸/۴ درصد بود که در مقایسه با رقم مشابه سال ۱۳۹۸ تغییرات چندانی نداشت.

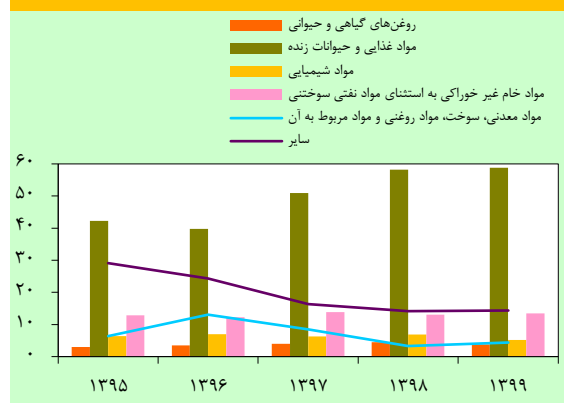
گروه‌های «ماشین‌آلات و لوازم حمل و نقل»، «مواد غذایی و حیوانات زنده»، «مواد شیمیایی» و «مواد خام غیر خوراکی به استثنای مواد نفتی سوختنی» به ترتیب با ۳۵/۰، ۱۹/۷، ۱۶/۰ و ۷/۶ درصد سهم از کل ارزش واردات،

جدول ۱۳-۳- ارزش واردات گمرکی براساس اقلام اصلی تشکیل دهنده آن

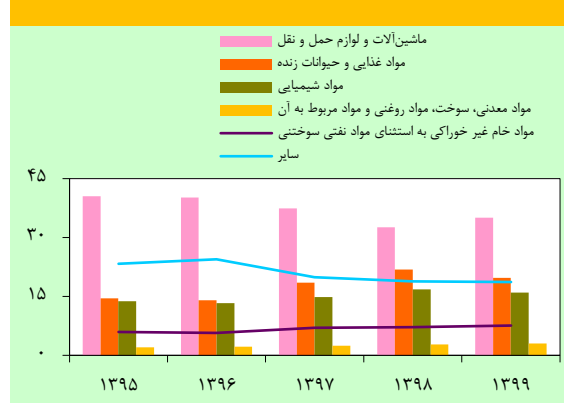
(میلیون دلار)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۷		
۳۵/۰	۳۲/۶	-۵/۳	-۱۱/۰	۱۳۶۱۶	۱۴۳۷۳	۱۶۱۵۱	ماشین آلات و لوازم حمل و نقل
۱۹/۷	۲۱/۸	-۲۰/۱	۲۰/۴	۷۶۷۲	۹۵۹۶	۷۹۷۱	مواد غذایی و حیوانات زنده
۱۶/۰	۱۶/۸	-۱۶/۲	۱۶/۲	۶۲۱۶	۷۴۱۹	۶۳۸۶	مواد شیمیایی
۷/۶	۷/۲	-۶/۰	۴/۴	۲۹۶۶	۳۱۵۷	۳۰۲۴	مواد خام غیر خوراکی به استثنای مواد نفتی سوختنی
۲۱/۶	۲۱/۷	-۱۱/۸	-۰/۹	۸۴۲۰	۹۵۴۶	۹۶۳۷	سایر
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۱۱/۸	۲/۱	۳۸۸۹۰	۴۴۰۹۲	۴۳۱۶۹	جمع کل

نمودار ۱۳-۵- ترکیب کالاهای وارداتی گمرکی از نظر وزن (درصد)

نمودار ۱۳-۴- ترکیب کالاهای وارداتی گمرکی از نظر ارزش (درصد)

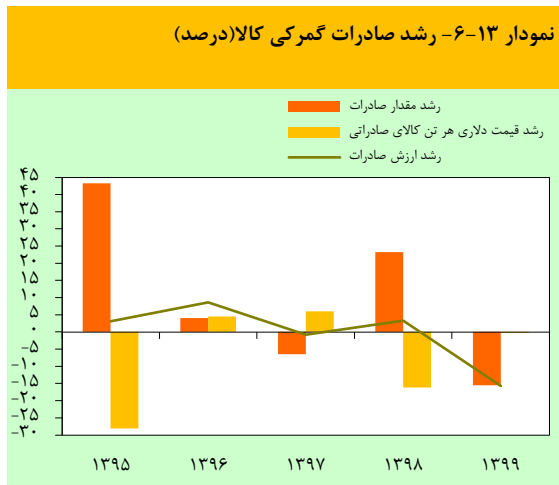
سهم قاره آسیا به عنوان بزرگترین تامین کننده نیازهای وارداتی کشور در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل از آن ۱/۹ واحد درصد افزایش یافت و ارزش واردات از این قاره از ۳۳/۱ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۸ به ۲۹/۹ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۹ رسید. در مقابل، سهم قاره اروپا از کل ارزش واردات کشور در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل از آن، به میزان ۱/۴ واحد درصد کاهش یافت. در سال ۱۳۹۹، ارزش واردات کالای گمرکی از قاره اروپا با ۱۷/۲ درصد کاهش به ۸/۲ میلیارد دلار رسید. در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸، سهم قاره آمریکا از واردات گمرکی اندکی کاهش یافت و سهم قاره های آفریقا و اقیانوسیه تغییر چندانی نداشت.

در سال ۱۳۹۹، کشورهای چین، امارات متحده عربی، ترکیه، هند، آلمان، روسیه، انگلستان، سوئیس، هلند و ایتالیا در جایگاه اول تا دهم بزرگترین شرکای تجاری ایران در بخش واردات قرار داشتند. در سال مورد بررسی، نسبت های تمرکز^(۱) سه، پنج و ده کشور اول از شرکای وارداتی به ترتیب ۶۱/۷، ۷۲/۰ و ۸۳/۸ درصد بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۸، نشان دهنده افزایش تمرکز واردات در هر سه سطح می باشد.

۱- این نسبت ها از مجموع سهم سه، پنج و ده کشور اول از کل واردات گمرکی به دست می آیند.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۹

۷۳/۲ و ۱۸/۵ درصدی و ارزش صادرات در گروه «کالاهای سنتی و کشاورزی» با افزایش ۶/۵ درصدی مواجه بود. در این سال ارزش هر تن کالای صادراتی در مقایسه با سال قبل از آن ۰/۲ درصد کاهش یافت و به ۳۰۶ دلار در هر تن رسید.

در سال ۱۳۹۹، ارزش واردات از کشورهای عضو اسکاپ ۲۲/۷ میلیارد دلار و سهم این گروه از کشورها از کل ارزش واردات ۵۸/۲ درصد بود. همچنین، ارزش واردات کالا از کشورهای عضو اتحادیه اروپا، کشورهای عضو اکو و کشورهای عضو اتحادیه پایپای آسیایی به ترتیب به ۶/۱، ۴/۸ و ۲/۴ میلیارد دلار با سهم‌های ۱۵/۶، ۱۲/۴ و ۶/۳ درصد از کل ارزش واردات گمرکی رسید.

۱۳-۳- صادرات^(۱)

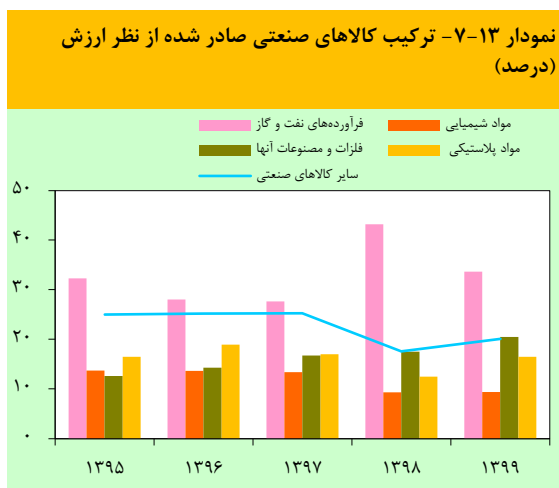
در سال ۱۳۹۹، ارزش صادرات گمرکی با ۱۵/۷ درصد کاهش نسبت به سال قبل از آن به ۳۴/۵ میلیارد دلار و وزن صادرات گمرکی با ۱۵/۵ درصد کاهش به ۱۱۲/۶ میلیون تن رسید. ارزش صادرات در گروه‌های «کلوخته‌های کانی فلزی» و «کالاهای صنعتی» نسبت به سال ۱۳۹۸ به ترتیب با کاهش

جدول ۱۳-۴- ارزش صادرات گمرکی

(میلیون دلار)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷		
۱۵/۴	۱۲/۲	۶/۵	-۴/۰	۵۳۰۱	۴۹۷۸	۵۱۸۶	کالاهای سنتی و کشاورزی
۰/۸	۲/۷	-۷۳/۲	-۴/۸	۲۹۱	۱۰۸۵	۱۱۳۹	کلوخته‌های کانی فلزی
۸۲/۰	۸۴/۹	-۱۸/۵	۴/۴	۲۸۲۸۸	۳۴۷۰۴	۳۳۲۳۳	کالاهای صنعتی
۱/۸	۰/۳	۴۱۰/۱	۴۵۱/۱	۶۰۵	۱۱۹	۲۲	کالاهای طبقه‌بندی نشده
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۱۵/۷	۳/۳	۳۴۴۸۵	۴۰۸۸۶	۳۹۵۸۰	جمع کل

ماخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران

در سال مورد بررسی، ارزش کل صادرات صنعتی حدود ۲۸/۳ میلیارد دلار بود و سهم این گروه از کل ارزش صادرات گمرکی ۲/۹ واحد درصد در مقایسه با سال قبل از آن کاهش یافت و به ۸۲/۰ درصد رسید. بیشترین سهم از صادرات صنعتی مربوط به زیرگروه‌های «فرآورده‌های حاصل از نفت و گاز»، «فلزات و مصنوعات آنها» و «مواد پلاستیکی و اشیای ساخته شده از این مواد» بود.

۱- صادرات گمرکی بدون احتساب میعانات گازی

جدول ۱۳-۵- ارزش صادرات کالاهای صنعتی

(میلیون دلار)

سهام (درصد)		درصد تغییر		سال			
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	
۳۳/۶	۴۳/۲	-۳۶/۶	۶۳/۳	۹۵۰۶	۱۴۹۹۸	۹۱۸۴	فراورده‌های نفت و گاز
۹/۴	۹/۳	-۱۷/۵	-۲۸/۲	۲۶۴۹	۳۲۱۰	۴۴۶۹	مواد شیمیایی (الی و غیر آلی)
۲۰/۵	۱۷/۵	-۴/۵	۹/۵	۵۷۹۴	۶۰۶۳	۵۵۳۷	فلزات و مصنوعات آنها
۱۶/۵	۱۲/۵	۷/۵	-۲۳/۲	۴۶۵۸	۴۳۳۳	۵۶۳۹	مواد پلاستیکی و اشیای ساخته شده از این مواد
۲۰/۱	۱۷/۶	-۶/۸	-۲۷/۴	۵۶۸۲	۶۱۰۰	۸۴۰۴	سایر کالاهای صنعتی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۱۸/۵	۴/۴	۲۸۲۸۸	۳۴۷۰۴	۳۳۲۳۳	جمع کل

در سال ۱۳۹۹، ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی ۶/۵ درصد نسبت به سال ۱۳۹۸ افزایش یافت و به حدود ۵/۳ میلیارد دلار رسید. سهم این گروه از کل ارزش صادرات گمرکی نیز با ۳/۲ واحد درصد افزایش به ۱۵/۴ درصد رسید.

در سال ۱۳۹۹، زیرگروه «میوه‌های تازه و خشک» با ۲۲/۰ درصد افزایش، بیشترین تاثیر را در افزایش ارزش صادرات گروه کالاهای سنتی و کشاورزی در مقایسه با سال ۱۳۹۸ داشت.

جدول ۱۳-۶- ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی

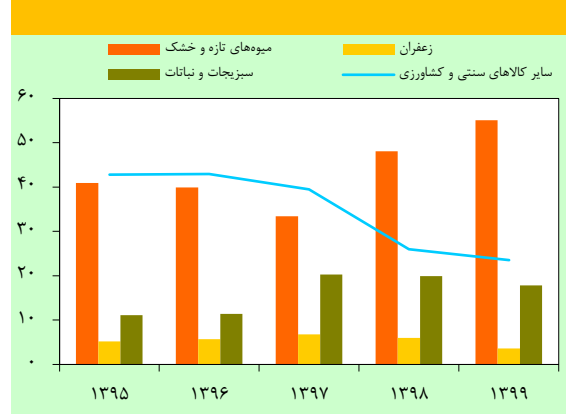
(میلیون دلار)

سهام (درصد)		درصد تغییر		سال			
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	
۵۵/۱	۴۸/۱	۲۲/۰	۳۸/۳	۲۹۲۰	۳۳۹۴	۱۷۳۱	میوه‌های تازه و خشک
۱/۴	۱/۴	۰/۵	-۶۹/۹	۷۲	۷۲	۲۳۹	فرش دست‌بافت
۱۷/۸	۱۹/۹	-۵/۲	-۵/۹	۹۴۱	۹۹۳	۱۰۵۵	سبزیجات و نباتات
۲۵/۸	۳۰/۵	-۱۰/۰	-۲۹/۷	۱۳۶۸	۱۵۲۰	۲۱۶۱	سایر کالاهای سنتی و کشاورزی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۶/۵	-۴/۰	۵۳۰۱	۴۹۷۸	۵۱۸۶	جمع کل

«مواد شیمیایی» و «مواد غذایی و حیوانات زنده» به ترتیب با ۲۷/۵، ۲۳/۴ و ۱۷/۱ درصد، بیشترین سهم از ارزش صادرات گمرکی را به خود اختصاص دادند. مجموع سهم کالاهای مزبور با ۲/۵ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۸ به ۶۸/۱ درصد رسید.

گروه‌های «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط»، «مواد شیمیایی» و «مواد خام غیر خوراکی» به استثنای مواد نفتی سوختی» به ترتیب با ۳۱/۰، ۲۰/۴ و ۱۰/۳ درصد، بیشترین سهم از وزن محموله‌های صادراتی در سال ۱۳۹۹ را به خود اختصاص دادند. مجموع سهم گروه‌های مذکور از وزن صادرات گمرکی ۶۱/۸ درصد بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۸ حدود ۵/۴ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد.

نمودار ۱۳-۸- ترکیب کالاهای سنتی و کشاورزی صادر شده از نظر ارزش (درصد)

بررسی اقلام صادراتی بر اساس طبقه‌بندی بین‌المللی در سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که به لحاظ ارزش، گروه‌های «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط»،

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۹

واردکننده خالص بوده است. گروه «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط» بیشترین تراز مثبت و گروه «ماشین‌آلات و لوازم حمل و نقل» بیشترین تراز منفی را در دوره مورد بررسی داشتند.

مقایسه ارزش صادرات و واردات گمرکی گروه‌های کالایی براساس طبقه‌بندی بین‌المللی کالا نشان می‌دهد که ایران در گروه‌های «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط» و «مواد شیمیایی» صادرکننده خالص و در سایر اقلام،

جدول ۱۳-۷- ارزش گروه‌های عمده صادراتی براساس طبقه‌بندی بین‌المللی

سهام (درصد)		درصد تغییر		سال			
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	
۱۷/۱	۱۳/۶	۶/۰	-۶/۶	۵۹۰۸	۵۵۷۳	۵۹۶۴	مواد غذایی و حیوانات زنده
۲۷/۵	۳۶/۶	-۳۶/۶	۶۳/۴	۹۴۹۹	۱۴۹۷۴	۹۱۶۱	مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط
۲۳/۴	۲۰/۳	-۳/۰	-۲۲/۵	۸۰۷۱	۸۳۱۷	۱۰۷۲۵	مواد شیمیایی
۲/۳	۲/۶	-۲۵/۹	-۳۳/۵	۷۹۳	۱۰۶۹	۱۶۰۷	ماشین‌آلات و لوازم حمل و نقل
۲۹/۶	۲۶/۸	-۹/۶	-۹/۶	۱۰۲۱۵	۱۰۹۵۴	۱۲۱۲۲	سایر
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۱۵/۷	۳/۳	۳۴۴۸۵	۴۰۸۸۶	۳۹۵۸۰	جمع کل

۱۳-۴- رابطه مبادله گمرکی^(۱)

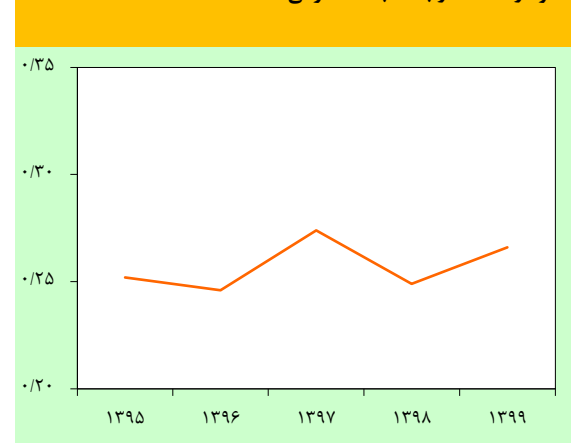
کاهش به ترتیب ۶/۳ و ۰/۲ درصدی قیمت هر تن کالای وارداتی و قیمت هر تن کالای صادراتی، رابطه مبادله گمرکی را تقویت کرد و با افزایش ۶/۶ درصدی از ۰/۲۴۹ در سال ۱۳۹۸ به ۰/۲۶۶ در سال ۱۳۹۹ رسید.

جدول ۱۳-۸- رابطه مبادله بازرگانی (گمرکی) (دلار)

درصد تغییر		سال			
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	
-۰/۲	-۱۶/۲	۳۰۶	۳۰۷	۳۶۶	ارزش هر تن کالای صادراتی
-۶/۳	-۷/۸	۱۱۵۳	۱۲۳۱	۱۳۳۴	ارزش هر تن کالای وارداتی
۶/۶	-۹/۱	۰/۲۶۶	۰/۲۴۹	۰/۲۷۴	رابطه مبادله گمرکی

ماخذ: آمار بازرگانی خارجی کشور، گمرک جمهوری اسلامی ایران

نمودار ۱۳-۹- رابطه مبادله گمرکی

۱ - فقط شامل صادرات و واردات گمرکی کشور است؛ لذا رابطه مبادله محاسبه شده در این قسمت با ارقام ارائه شده در فصل دوم (تولید و هزینه ناخالص داخلی) متفاوت است.

توزیع کشوری صادرات نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۹، بیشترین میزان صادرات گمرکی به ترتیب به مقصد کشورهای چین، عراق، امارات متحده عربی، ترکیه، افغانستان، هند، پاکستان، اندونزی، جمهوری آذربایجان و روسیه انجام شده است. طی سال ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹، کشورهای تایلند و عمان از فهرست ده کشور نخست در زمینه صادرات کالا خارج و کشورهای جمهوری آذربایجان و روسیه وارد این فهرست شدند. نسبت تمرکز برای سه، پنج و ده کشور اول در این سال به ترتیب به ۶۱/۱، ۷۴/۸ و ۸۶/۴ درصد رسید که نسبت به سال ۱۳۹۸ نشان‌دهنده افزایش تمرکز صادرات در هر سه سطح می‌باشد.

در سال ۱۳۹۹، مقصد ۹۴/۲ درصد از کالاهای صادراتی کشور به ارزش ۳۲/۵ میلیارد دلار، کشورهای آسیایی بود. قاره اروپا با اختصاص ۱/۲ میلیارد دلار و سهم ۳/۴ درصدی از صادرات گمرکی کشور، در جایگاه دوم قرار گرفت و پس از آن، قاره‌های آفریقا، آمریکا و اقیانوسیه در رده‌های بعدی قرار گرفتند.

توزیع جغرافیایی صادرات کالاهای گمرکی برحسب گروه کشورها نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۹، ارزش صادرات به کشورهای عضو اسکا، کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی، کشورهای عضو اتحادیه پایپای آسیایی و کشورهای عضو اتحادیه اروپا به ترتیب به میزان ۲۰/۲، ۶/۸، ۲/۶ و ۰/۶ میلیارد دلار تحقق یافت.